

การส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวม ในอำเภอกบินทร์บุรี
จังหวัดปราจีนบุรี
Promoting the Propagation of Buddhist Culture Through Holistic Activities
in Kabinburi District, Prachinburi Province

พระอธิการบุญลม โกวิท (บุตรอินทร)
Phra Athikan Bunlom Kowito (But Inthra)^๑
มานพ นักการเรียน
Manop nakkarreiyin

๒

Received: September 18, 2025 Revised: March 10, 2026
Accepted: March 12, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ๒) เพื่อศึกษาพัฒนาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธีประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลักการแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารวารสารสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตโดยการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๕๐ รูป/คนและสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๓๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธในอำเภอกบินทร์บุรี ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมพระพุทธศาสนา กิจกรรมส่วนใหญ่จัดโดยวัดหรือกลุ่มบุคคลโดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งยังขาดการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ธรรมะ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของชาวบ้านในทุกช่วงวัย โดยใช้กิจกรรมองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน ส่วนรูปแบบการส่งเสริมการเผย

^๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๖ ๐๘๗๐๘๑๕

^๒ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เผยแพร่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวมโดยใช้ B-AIC Model ประกอบด้วย ๑) Buddhist Foundation การยึดหลักธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนา ๒) Appreciation การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ๓) Influence การเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรม และ ๔) Coordination การวางแผนและดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรม เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาจิตใจและสังคม

คำสำคัญ : วัฒนธรรมเชิงพุทธ, กิจกรรมองค์รวม, รูปแบบ B-AIC Abstract

This research aims to: 1. Examine the problems and obstacles in promoting Buddhist-based culture in Kabin Buri District, Prachinburi Province; 2. Investigate the development of holistic activities in promoting Buddhist-based culture in Kabin Buri District, Prachinburi Province; and 3. Propose a model for promoting Buddhist-based culture through holistic activities in Kabin Buri District, Prachinburi Province. The study employed a mixed-methods research design, integrating both quantitative and qualitative approaches. Literature, concepts, and theories were reviewed from documents, journals, printed media, and online sources. Data collection was carried out with 250 participants (monks and laypeople) using questionnaires, and in-depth interviews were conducted with 30 participants. The data were analyzed and presented in a descriptive manner.

Research Findings: The findings revealed that the major problems and obstacles in promoting Buddhist-based culture in Kabin Buri District include the lack of community participation in Buddhist activities. Most activities were organized by temples or specific groups without providing opportunities for community members or relevant organizations to be involved. Furthermore, there was a limited use of modern technology and media in disseminating Buddhist teachings. The study suggests that effective development approaches should integrate Buddhist principles with local ways of life across all age groups, using holistic activities that encompass mental, social, and cultural dimensions. Such integration would foster deep learning experiences that align with the local context and address community needs.

The proposed model for promoting Buddhist-based culture through holistic activities is the **B-AIC Model**, which consists of: **1. Buddhist Foundation:** Placing Buddhist principles at the core of development. **2. Appreciation:** Creating opportunities for all community sectors to share ideas and perspectives. **3. Influence:** Allowing all stakeholders to propose directions for organizing activities. **4. Coordination:** Planning and implementing activities systematically and effectively, with the integration of modern technology and media for disseminating Buddhist teachings. This model aims to establish Buddhism as a vital force in the development of both individual minds and the wider society.

Keywords: Buddhist Culture, Holistic Activities, B-AIC Model

๑. บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์เสด็จออกเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ผู้มีอริยาตัยควรแก่การรู้พระองค์ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณในหมู่สัตว์อย่างหาประมาณมิได้พระองค์ทรงเสด็จดำเนินไปในทุกหนทุกแห่งเพื่อประกาศสัจธรรมให้หมู่สัตว์ได้รู้แจ้งในชีวิตและมีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและถูกทางจนมีผู้สามารถรู้แจ้งในธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนสำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นผู้สิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิงในเบื้องต้นมีจำนวนถึง ๖๐ องค์และเมื่อแรกของการส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระธรรมในสถานที่ต่างๆ นั้นพระองค์ได้ให้โอวาทแก่หมู่แห่งพระสงฆ์สาวก^๑เป็นอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ทุกทิศทุกประสงค์ที่สำคัญที่สุดคือการเผยแผ่พระธรรมสู่ประชาชนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่มหาชนอันเกิดจากการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

พระพุทธศาสนาถือว่าบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีบทบาทในการพัฒนาและค้าชูสังคมไทยให้เจริญมั่นคงในด้านต่างๆ เช่น การให้การศึกษา การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลือทางราชการ โดยบทบาทดังกล่าวนี้ ถูกขับเคลื่อนโดยวัดที่ตั้งอยู่ในแต่ละชุมชนเป็นหลัก หากพิจารณาในแง่ของกิจกรรมจะพบว่าในแต่ละบทบาท จะมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัดต้องดำเนินการเป็นจำนวนมากให้แก่ชุมชน เช่น บทบาทให้การศึกษาแก่ ชุมชน บทบาทการอบรมสั่งสอนประชาชน บทบาทการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุ – สามเณร บทบาทการสงเคราะห์ประชาชน การจัดทำเพ็ญกุศลการประกอบศาสนพิธี ให้ที่พึ่งพิงแก่ ผู้ประสบภัย เป็นต้น ซึ่งสังเกตเห็นว่าในแต่ละวัดนั้นจะมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนอุบาสกอุบาสิกา ก็จะทำให้การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ตามที่พระสงฆ์ในแต่ละวัดได้จัดทำกิจกรรมขึ้น วัดต่างๆ จะมีอุบาสกอุบาสิกาเป็นผู้อุปถัมภ์ทุกวันพระหรือวันธรรมสวนะ มีการเจ้าวัดทำบุญ ใส่บาตร รักษาศีล ฟังธรรม และภาวนา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พุทธศาสนิกชนได้ยึดถือสืบ ทอดปฏิบัติกันมา^๒

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของคนในสังคม ดังนั้นศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือมาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเองครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสมานฉันท์ แต่การที่ประชาชนพลเมืองจะเข้าถึงหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนานั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆในพระพุทธศาสนา เนื่องจากผลของการกระทำมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่นเดียวกับการศึกษาที่จะทำให้ผู้รับการศึกษาได้เกิดปัญญาจริง ๆ ย่อมเห็นผลช้าไม่เหมือนการสร้างวัดถู่ต่าง

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๓๗.

^๒สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปราจีนบุรี,การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา,[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://pri.onab.go.th/th/page/item/index/id/18> [วันที่๒๐ตุลาคม๒๕๖๖].

ๆ ที่สามารถเห็นผลได้รวดเร็วทันใจ ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการให้ศาสนิกชนของตนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม^๕

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปราจีนบุรี ได้มีวิสัยทัศน์ (VISION) ว่า “องค์กรขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาสู่ความมั่นคง สังคมดำรงศีลธรรม นำสันติสุขอย่างยั่งยืน”^๖ จึงเห็นได้ว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นหน่วยงานที่ขับเคลื่อนกิจการหรือกิจกรรมของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นหลัก ในตำบลกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มี ๑๔ ตำบล มีวัดจำนวน ๑๒๑ วัด^๗ แต่ละวัดล้วนมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอัตลักษณ์ตามลักษณะของในแต่ละบริบทของตำบล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ต่อการพัฒนาจัดการรูปแบบที่เหมาะสม เพราะเนื่องจากในแต่ละตำบลจะมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอัตลักษณ์แล้ว ถือว่าเป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมอื่น ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอาจทำให้กิจกรรมขาดความน่าสนใจและส่งผลกระทบต่อการศึกษาวัฒนธรรม ปัญหาด้านการจัดการและการประสานงานการจัดกิจกรรมใหญ่ๆ อาจพบปัญหาด้านการจัดการและการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทำให้เกิดความล่าช้าหรือปัญหาด้านการจัดการการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมบางครั้งการจัดกิจกรรมอาจไม่ได้สืบสานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริง แต่กลับไปเน้นเรื่องการตลาดและการท่องเที่ยวมากเกินไป และ การขาดความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาบางครั้งการจัดกิจกรรมอาจไม่ได้เน้นที่การให้ความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ทำให้กิจกรรมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์^๘

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งสามารถนำไปเป็นรูปแบบในการใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนนำไปพัฒนาการในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม และพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ประพฤติดี ประพฤติชอบตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งวัดและพระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญของสถาบันศาสนาในการขัดเกลาและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาแก่ประชาชน นับเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคน การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงตามการก้าวตามกระแสโลกาภิวัตน์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมการก้าวตามกระแสโลกาภิวัตน์เห็นได้ว่ารัฐบาลให้ความสำคัญการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาการด้านศาสนาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

^๕หน่อแก้วพระพุทธศาสนา, ความสำคัญทางพระพุทธศาสนา,[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.norkaew.netE>, [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

^๖สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปราจีนบุรี, การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://pri.onab.go.th/th/page/item/index/id/18> [วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

^๗สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง,กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gongtham.net/web/news.php>, [วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

^๘พระอุทัย อติชาโคร (โพนกระโทก),การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา,วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม – เมษายน 2567).

- ๑) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอกบินทร์บุรีจังหวัดปราจีนบุรี
- ๒) เพื่อศึกษาพัฒนาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรในอำเภอกบินทร์บุรีจังหวัดปราจีนบุรี
- ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ ทบทวนวรรณกรรมหลักการแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารวารสารสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยตลอดถึงกระบวนการกลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาประมวลเพื่อกำหนดนิยาม ขอบเขตเนื้อหา การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยโดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามถึงการสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมโดยมีขั้นตอนการศึกษาคำถามเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมีการกำหนดประเด็นเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ ข้อ ที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

๓.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ของผู้ทำวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม อย่างละเอียดลึกซึ้งซึ่งเป็นเรื่องเนื่องมาจากประสบการณ์และความชำนาญของแต่ละบุคคล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๐ รูป/คน ดังนี้

- ๑.กลุ่มผู้มีบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ รูป/คน
- ๒.กลุ่มพระวิทยากร จำนวน ๕ รูป
- ๓.กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแดนอัศจรรย์แห่งธรรม จำนวน ๕ รูป/คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและงานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานในวันสำคัญทาง

พระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงทัศนะที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยได้กำหนดคำสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๓.๕ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๑. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยศึกษาจากงานเขียนของนักวิชาการตลอดจนผู้รู้ทฤษฎีแนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัย

๒. สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ คำนายามศัพท์ ของการทำวิจัยในการศึกษาที่กำหนด ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ๒. แบบการสัมภาษณ์ (Interview) ๓. แบบสังเกต (Observation)

๓. นำเครื่องมือที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๓ ท่าน รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจแก้ไขอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความถูกต้อง ตรวจสอบด้านภาษาและความเที่ยงตรง (Validity) โดยปรับข้อความก่อนนำไปใช้ในงานวิจัย

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ขออนุญาต และเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกำหนด จากนั้นจึงอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และเริ่มสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ และเนื่องจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด จึงสามารถที่จะตั้งคำถามที่มีลักษณะเจาะลึกลงไปรายละเอียดต่าง ๆ ได้อีก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๒. กำหนดแหล่งข้อมูล ๔ กลุ่ม ดังนี้

๓. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ (Inter View) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปสังเคราะห์ วิเคราะห์เชิงคุณภาพต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการ ดังนี้

๑. ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงสถานที่ที่จะไปเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่อำเภออินทร์บุรีจังหวัดปทุมธานี เพื่อยืนยันวัตถุประสงค์การศึกษาวินิจฉัย และขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

๒. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารงานวิชาการและงานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว เก็บข้อมูลเบื้องต้นจากแบบสอบถาม หากกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์

๓. ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ตามเวลาที่ได้นำการนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว ดังนี้

- ๓.๑. วัน เวลา การสัมภาษณ์
- ๓.๒. สถานที่สัมภาษณ์
- ๓.๓. ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์
- ๓.๔. วิธีการสัมภาษณ์ (การถาม, การตอบ, การจดบันทึกคำตอบ)

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพและภาคสนาม คือ ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญ โดยอาศัยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและจัดบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการจำแนกข้อมูล ต่อจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ไดมารวบรวม สังเคราะห์ วิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญ และอธิบายความเชื่อมโยงกันโดยการเขียนในเชิงพรรณนาเป็นการเขียนเรียงความโดยสอดแทรกความรู้สึกจากสภาพความเป็นจริงลงไปและประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันให้ทันสมัยเข้าใจง่ายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในสังคมผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล ๒ ส่วน คือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนาประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์
- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลัก บรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรร่วมในอำเภอภินทร์บุรี จังหวัดปราชญ์บุรี” รูปแบบกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จควรมีลักษณะยืดหยุ่น เข้าถึงได้ง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การปฏิบัติสมาธิ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น การฝึกความอดทน เมตตา และความเสียสละ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่งิจกรรมผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนและผู้คนในวงกว้างมากขึ้นเพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นพลังกลางของการพัฒนาจิตใจและชุมชนอย่างยั่งยืนซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๔.๑ ปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอภินทร์บุรี จังหวัดปราชญ์บุรี

ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๘.๔) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนายังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรที่สามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยอุปสรรคเหล่านี้แสดงถึง “ช่องว่างระหว่างวัดกับชุมชน” ซึ่งยังไม่สามารถเชื่อมโยงกันอย่างแท้จริงยืนยันว่ากิจกรรมทางศาสนาในชนบทมักถูกออกแบบจากฝ่ายสงฆ์ฝ่ายเดียว โดยขาดการรับฟังเสียง

จากประชาชน ส่งผลให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงในทางพระพุทธศาสนา สถานการณ์นี้สะท้อนการขาด โยนิโสมนสิการ และ ธรรมัญญา ซึ่งเป็นธรรมสำคัญในหลักสัปปุริสธรรม ๗ ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถพิจารณาปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และฐานะ เมื่อขาดการพิจารณาด้วยปัญญาอย่างลึกซึ้ง การเผยแผ่ธรรมะจึงขาดพลังและไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของชุมชนได้ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการนำพระพุทธศาสนาไปเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของประชาชนในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง โดยประเด็นแรกที่พบอย่างเด่นชัดคือ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมส่วนใหญ่มักจัดโดยวัดหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยไม่มีการระดมความคิดเห็นจากชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการไม่ใช้กิจกรรมที่ตนเองมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกิจกรรมที่จัดขึ้นยังขาดความน่าสนใจและไม่ทันสมัย โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเยาวชนที่คุ้นเคยกับสื่อดิจิทัลและวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ กิจกรรมจำนวนมากยังเน้นพิธีกรรมหรือการเทศนาในรูปแบบเดิม ๆ ขาดการประยุกต์ให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ อีกทั้งยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนที่ยังไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง ทำให้หลายวัดโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมีคุณภาพอีกทั้งอุปสรรคสำคัญคือการขาดการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ธรรมะ วัดจำนวนมากยังไม่มีเครื่องมือหรือบุคลากรที่สามารถผลิตสื่อคุณภาพ หรือประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้การเข้าถึง กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เป็นไปอย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังพบว่าการทำงานของวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคีอื่น ๆ ยังขาดการบูรณาการที่ดีพอ ส่งผลให้กิจกรรมแต่ละฝ่ายดำเนินไปแยกส่วน ไม่เกิดพลังในการขับเคลื่อนร่วมกันที่สำคัญคือการขาดระบบติดตามผลและการประเมินผลกิจกรรม ซึ่งทำให้ไม่สามารถวัดผลกระทบที่แท้จริงของกิจกรรมต่อผู้เข้าร่วมได้ และไม่สามารถนำผลลัพท์มาใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงกิจกรรมในครั้งถัดไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พระสงฆ์และผู้จัดกิจกรรมหลายท่านยังขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การใช้สื่อ การออกแบบกิจกรรม หรือการบริหารจัดการโครงการ

๔.๒ พัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวม ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ควรมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านในทุกช่วงวัย กิจกรรมควรได้รับการออกแบบให้มีความยืดหยุ่น เข้าถึงได้ง่าย และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กระบวนการจัดกิจกรรมควรบูรณาการกับชุมชนในรูปแบบของค่ายอบรม เวิร์กช็อป การทำกิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงศิลปวัฒนธรรม ที่ไม่เพียงส่งเสริมคุณธรรม แต่ยังฝึกทักษะชีวิต เช่น ความมีวินัย ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ ยังควรใช้สื่อเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อเผยแพร่วรรณในรูปแบบที่น่าสนใจ เช่น การผลิตคลิปธรรมะสั้น ๆ การจัดทำเพจเฟซบุ๊ก หรือช่องทางออนไลน์ที่เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่เข้าสู่กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมควรได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผลที่สามารถนำข้อมูลกลับมาใช้พัฒนากิจกรรมให้ตรงกับบริบทและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น การพัฒนากิจกรรมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธในรูปแบบองค์กรรวมควรมีเป้าหมาย

เพื่อสร้าง “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” ระหว่างวัดกับชุมชนที่ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดธรรมะ แต่เป็นการนำหลักธรรมมาหล่อหลอมวิถีชีวิตของประชาชนให้เกิดสังคมที่มีคุณธรรม มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๔.๓ รูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวม ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี

รูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวมในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ควรเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้น “การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน” โดยวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ต้องร่วมมือกันออกแบบและจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่หรือเทศกาลเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ผูกพัน และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันรูปแบบที่เหมาะสมควรผสมผสานการเรียนรู้ทั้งเชิงจิตใจเชิงสังคม และเชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดค่ายธรรมะควบคู่กับกิจกรรมจิตอาสา การฝึกสมาธิ ร่วมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการเรียนรู้ธรรมะผ่านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่น การฟังธรรมผ่านดนตรีพื้นบ้าน หรือการแสดงละครธรรมะในเวทีชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกสนุก เข้าถึงง่าย และเกิดแรงบันดาลใจการใช้สื่อเทคโนโลยีร่วมด้วยก็เป็นสิ่งจำเป็นในยุคปัจจุบัน เช่น การสร้างสื่อธรรมะสั้นๆ ผ่านโซเชียลมีเดีย การจัดรายการธรรมะออนไลน์ หรือการถ่ายทอดกิจกรรมของวัดผ่านระบบถ่ายทอดสด ทำให้ประชาชนในยุคดิจิทัลสามารถเข้าถึงกิจกรรมทางศาสนาได้ง่ายขึ้นนอกจากนี้ ควรมีการประเมินผลและพัฒนาต่อยอดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมและชุมชน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย การจัดตั้ง “ศูนย์กิจกรรมพุทธองค์กรรวมระดับตำบล” หรือ “เทศกาลธรรมะประจำเดือน” ก็สามารถเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างระบบการเผยแผ่ธรรมะอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน รูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธควรเน้นความร่วมมือ ความเข้าใจบริบทท้องถิ่น และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริง เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาจิตใจและชุมชนในกบินทร์บุรีอย่างแท้จริงสรุปได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแดนอัครธรรมาแห่งธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นตัวอย่างของ การผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้สามารถส่งต่อหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น แต่ยังช่วยพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคสมัยซึ่งเป็นแนวทางที่วัดอื่น ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญของสังคมอย่างยั่งยืน

๕. การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม การสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐและการประสานเครือข่ายภาคีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนให้กิจกรรมเหล่านี้ประสบผลสำเร็จการนำเสนอรูปแบบกิจกรรมองค์กรรวมตามผลการวิจัย พบว่าเมื่อกิจกรรมถูกออกแบบโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน มีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผลของแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมและการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๒.๑ ปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๘.๔) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนายังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรที่สามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยอุปสรรคเหล่านี้แสดงถึง “ช่องว่างระหว่างวัดกับชุมชน” ซึ่งยังไม่สามารถเชื่อมโยงกันอย่างแท้จริง ข้อมูลจากพระครูปลัดวิเชียร ชยุตตโม ยืนยันว่ากิจกรรมทางศาสนาในชนบทมักถูกออกแบบจากฝ่ายสงฆ์ฝ่ายเดียว โดยขาดการรับฟังเสียงจากประชาชน ส่งผลให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงในทางพระพุทธศาสนา สถานการณ์นี้สะท้อนการขาด “โยนิโสมนสิการ” และ “อัมมัญญาตา” ซึ่งเป็นธรรมสำคัญในหลักสัปปุริสธรรม ๗ ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถพิจารณาปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และฐานะ เมื่อขาดการพิจารณาด้วยปัญญาอย่างลึกซึ้ง การเผยแผ่ธรรมะจึงขาดพลังและไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของชุมชนได้ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าปัญหาสำคัญได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดกิจกรรม ขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ รูปแบบกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ และขาดงบประมาณหรือการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังขาดระบบติดตามและประเมินผลกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้การเผยแผ่ธรรมะไม่สามารถเข้าถึงผู้คนในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานของพระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์ ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพุทธศาสนาในเขตทวีวัฒนา ซึ่งระบุว่า การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทันสมัยเป็นสาเหตุให้คนในชุมชนไม่ทราบและไม่สนใจกิจกรรมทางศาสนา เช่นเดียวกับในกบินทร์บุรี ที่พบว่าการใช้ช่องทางสื่อออนไลน์เพื่อเผยแผ่ธรรมะยังอยู่ในวงจำกัด และยังไม่มีการวางแผนสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพียงพอขณะเดียวกัน

๕.๒.๒ พัฒนาจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ร้อยละ ๗๕.๒ ของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ากิจกรรมที่ประสบความสำเร็จมักมีลักษณะเป็นกิจกรรมแบบองค์กรรวม คือผสมผสานกิจกรรมทางจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เช่น การฟังธรรมควบคู่การลงมือปฏิบัติ หรือการผสมผสานงานจิตอาสาข้อมูลเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ได้รับความนิยมมาก ได้แก่ การอบรมเยาวชนจิตอาสาในวัด, การรณรงค์ตอบายมุขในวันพระ, และการฟื้นฟูประเพณีเข้าพรรษาร่วมกับการเรียนรู้หลักธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งก่อให้เกิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และ ทูทุนทางจิตวิญญาณ (Spiritual Capital) ในชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของ Spiritual Capital ที่เสนอว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณสามารถเป็นพลังในการสร้างความร่วมมือและการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งแนวทางนี้ยังสอดคล้องกับ ไตรสิกขา โดยเฉพาะในด้าน สมาธิ และ ปัญญา ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและปฏิบัติจริงการพัฒนาการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์กรรวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า แนวทางการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน มีรูปแบบที่หลากหลาย สร้างสรรค์ และสามารถเข้าถึงได้ทุกกลุ่มวัย ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของหลายท่านที่ได้ศึกษาด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในชุมชนประการแรก ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับ

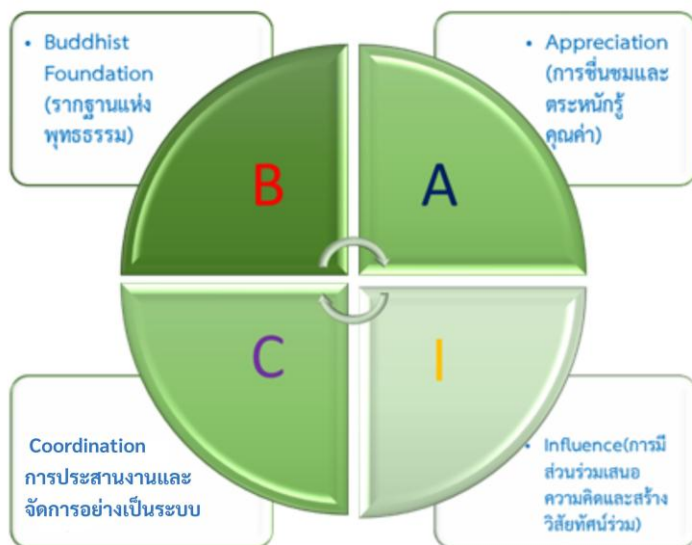
ผลงานของ พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต ที่ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมธรรมะในโรงเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การฝึกสมาธิ การร่วมกิจกรรมจิตอาสา และการสะท้อนคิดภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและจิตใจได้อย่างชัดเจน ซึ่งตรงกับแนวทางการจัดกิจกรรมแบบองค์รวมในกบินทร์บุรี ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการประยุกต์ใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน

๕.๒.๓ รูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวม ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพสนับสนุนรูปแบบกิจกรรมองค์รวมที่มีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องโมเดลนี้สะท้อนแนวคิด “Dhamma Mapping” ที่เสนอโดยพระไพศาล วิสาโล ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับชีวิตจริงของชุมชน ผ่านภาษาที่เข้าใจง่าย และกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติร่วมกันจริง ไม่เน้นทฤษฎีอย่างเดียวในเชิงปรัชญาพุทธ รูปแบบดังกล่าวมีรากฐานอยู่ในสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน (การให้อาหาร), ปิยวาจา (การสื่อสารด้วยไมตรี), อตถจริยา (การทำกิจที่เป็นประโยชน์), และสมานัตตตา (ความเสมอภาค) ซึ่งเป็นธรรมที่ช่วยหล่อหลอมความสัมพันธ์ในชุมชนให้มั่นคง และทำให้กิจกรรมศาสนามีความหมายร่วมในระดับลึกโดยสรุป รูปแบบกิจกรรมองค์รวมที่ได้จากการวิจัยนี้มีคุณค่าในเชิงนโยบายและปฏิบัติ เพราะสามารถเป็นแนวทางการค้นคว้าศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาให้กับชุมชนในยุคใหม่ ทั้งยังสามารถปรับใช้ในบริบทพื้นที่อื่นที่มีโครงสร้างชุมชนคล้ายกัน โดยเน้นความมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และการผสมผสานธรรมะกับชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติแนวทางที่เหมาะสมควรเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิต และสามารถเข้าถึงคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาจากผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยดำเนินการมาก่อนประการแรก รูปแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานของ พระมหาสุทธีชัย สุทธิญาโณ ที่ศึกษาการพัฒนาแบบกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรมในโรงเรียน โดยเสนอให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาควรเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ผ่านการปฏิบัติจริง เช่น ค่ายคุณธรรม จิตอาสา และการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับกิจกรรมองค์รวมที่มีการนำมาใช้ในพื้นที่กบินทร์บุรีประการที่สอง การใช้สื่อสร้างสรรค์และเทคโนโลยีร่วมกับการจัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะนั้น

๖. สรุป/องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการเผยแผ่วัฒนธรรมเชิงพุทธด้วยกิจกรรมองค์รวมในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี” ทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ B-AIC Model ดังนี้

B: Buddhist Foundation (รากฐานแห่งพุทธธรรม) หมายถึง การยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแกนกลางของการพัฒนา เช่น สังคหวัตถุ ๔ ไตรสิกขา สปัปฺริสธรรม ๗ และหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเป็นกรอบทางจริยธรรมและทางปัญญาในการพัฒนาชุมชนอย่างมีสติและเมตตา เป็นรากฐานของการคิดและการกระทำที่ไม่หลุดออกจากหลักธรรมใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การสอนเรื่องไตรสิกขาในวันสำคัญทางศาสนาจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เช่น การสวดมนต์และการอบรมธรรมะ

A: Appreciation (การชื่นชมและตระหนักรู้คุณค่า) คือการให้ทุกภาคส่วนในชุมชนพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น เยาวชน และชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดอย่างเท่าเทียม มองเห็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการยอมรับกันและกันด้วยความเคารพ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “สมานัตตตา” ในสังคหวัตถุ ๔ เชิญชวนชาวบ้าน เยาวชน และพระสงฆ์ร่วมกันแสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดงานชื่นชมและให้คุณค่ากับประเพณีท้องถิ่น เช่น การรำถวายพระพุทธเจ้า

I: Influence (การมีส่วนร่วมเสนอความคิดและสร้างวิสัยทัศน์ร่วม) คือการเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การประยุกต์ธรรมะกับชีวิต การเชื่อมโยงกับประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “อัตถจริยา” และ “อัมมัญญตา” ที่เน้นการทำประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผลและเหมาะสมกับกาลเทศะ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเสนอแนวทางการจัดงาน เช่น การเลือกสถานที่และกิจกรรมที่เหมาะสมสร้างวิสัยทัศน์ร่วม เช่น การจัดงานให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ธรรมะสำหรับคนทุกวัย

C: Coordination (การตกลงร่วมกัน วางแผน และลงมือปฏิบัติจริง) คือการวางแผนปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายหน้าที่ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาศัยหลัก “โยนิโสมนสิการ” ในการพิจารณาอย่างแยกคาง และการ “สัจจะ-วิริยะ-จิตตะ-วิมังสา” ในอิทธิบาท ๔ เพื่อให้เกิดผลที่มั่นคงในการวางแผนกิจกรรมอย่างละเอียด เช่น การจัดสรรงบประมาณ การแบ่งหน้าที่ และการติดตามผลประเมินผลหลังงาน เช่น การสำรวจความพึงพอใจและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม

การประยุกต์ใช้ **B-AIC Model** จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนมีความสมดุลและยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วม การยึดหลักธรรม และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความสุขและความสามัคคีในชุมชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย:

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย.ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระอุทัย อติชาคร (โพนกระโทก),การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอโชคชัย

จังหวัดนครราชสีมา,วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม – เมษายน 2567).

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปราจีนบุรี,การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา,[ออนไลน์],

แหล่งที่มา: <https://pri.onab.go.th/th/page/item/index/id/18> [วันที่๒๐ตุลาคม๒๕๖๖].

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปราจีนบุรี,การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์],

แหล่งที่มา: <https://pri.onab.go.th/th/page/item/index/id/18> [วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง,กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.gongtham.net/web/news.php>, [วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

หน่อแก้วพระพุทธศาสนา, ความสำคัญทางพระพุทธศาสนา,[ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.norkaew.netE>, [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๖].

